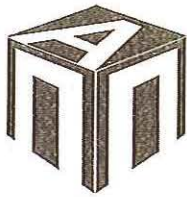

ASOCIJACIJA PROSTORNIH PLANERA SRBIJE
UNIVERZITET U BEOGRADU - GEOGRAFSKI FAKULTET

PLANSKA I
NORMATIVNA
ZAŠTITA
PROSTORA I
ŽIVOTNE
SREDINE

UREDNICI
DR DEJAN FILIPOVIĆ
DR VELIMIR ŠEĆEROV
DR BOGDAN LUKIĆ
DR UROŠ RADOŠAVLJEVIĆ
MIROSLAV MARIĆ

**ASOCIJACIJA PROSTORNIH PLANERA SRBIJE
UNIVERZITET U BEOGRADU - GEOGRAFSKI FAKULTET**

uz podršku

Ministarstva prosvete, nauke i tehnološkog razvoja
Ministarstva zaštite životne sredine
Ministarstva građevinarstva, saobraćaja i infrastrukture
Grada Subotica
Republičkog zavoda za zaštitu spomenika kulture

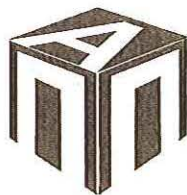
organizuju

deseti naučno-stručni skup
sa međunarodnim učešćem

**PLANSKA I NORMATIVNA
ZAŠTITA PROSTORA
I ŽIVOTNE SREDINE**

Urednici:
Dr Dejan Filipović
Dr Velimir Šećerov
Dr Bogdan Lukić
Dr Uroš Radosavljević
Miroslav Marić

Beograd, maj 2019.

**ASOCIJACIJA PROSTORNIH PLANERA SRBIJE
UNIVERZITET U BEOGRADU - GEOGRAFSKI FAKULTET**

Izdavač:

Asocijacija prostornih planera Srbije
Univerzitet u Beogradu - Geografski fakultet

Za izdavača:

Miroslav Marić
Dr Dejan Filipović

Urednici:

Dr Dejan Filipović
Dr Velimir Šećerov
Dr Bogdan Lukić
Dr Uroš Radosavljević
Miroslav Marić

Priprema i dizajn korica:

Mr Aleksandra Gojšina-Vukelić
Milan Radović

Grafička priprema i štampa:

"Grafika Galeb" - Niš

Tiraž:

300 primeraka

Beograd, maj 2019.

Publikovanje zbornika radova finansijski pomoglo:

Ministarstvo prosvete, nauke i tehnološkog razvoja Republike Srbije

Napomena: Referati su štampani u obliku autorskih originala. Stavovi izneti u objavljenim radovima ne izražavaju stavove Urednika Zbornika i Organizatora skupa. Autori preuzimaju pravnu i moralnu odgovornost za ideje iznete u svojim radovima. Izdavač neće snositi nikakvu odgovornost u slučaju ispostavljanja bilo kakvih zahteva za naknadu štete.

Sadržaj

ZNAČAJ KARTOGRAFIJE U PLANIRANU I ZAŠTITI PRIRODNIH I KULTURNIH DOBARA	353
Jasmina M. Jovanović, Vladan Grbović, Miroљub Milinčić	

GIS ANALIZA MOGUĆNOSTI POJAVE KLIZIŠTA U FUNKCIJI ZAŠTITE SPOMENIKA KULTURE U SRBIJI	359
Nemanja Vagić, Sanja Stojković	

DALJINSKA DETEKCIJA I GIS U SLUŽBI PLANIRANJA I UPRAVLJANJA ŠUMAMA U ZAŠTIĆENIM PRIRODNIH DOBRIMA NA PRIMERU NACIONALNOG PARKA FRUŠKA GORA	369
Tijana Đorđević, Smiljana Đukićin Vučković, Jasmina Đorđević, Jelena Milanković Jovanov, Nemanja Tomić	

PLANIRANJE I UPRAVLJANJE OBNOVLJIVIH IZVORA ENERGIJE

OBNOVLJIVI IZVORI ENERGIJE U FUNKCIJI RAZVOJA ZELENE EKONOMIJE U SRBIJI	379
Predrag Mihajlović, Ljiljana Stošić Mihajlović	

VJETROELEKTRANE U CRNOJ GORI – PROSTORNI I EKOLOŠKI ASPEKTI	387
Miroslav Doderović, Dijana Babić	

OBNOVLJIVI IZVORI ENERGIJE KAO FAKTOR POVEZIVANJA JEDINICA LOKALNE SAMOUPRAVE REPUBLIKE SRPSKE	395
Dragan Popović	

KONFLIKTI ZAŠTITE PROSTORA U IZGRADNJI I KORIŠĆENJU VETROELEKTRANA .	401
Dušan Šljivančanin, Nikola Ristić	

ANALIZA PROBLEMA IZGRADNJE MALIH HIDROELEKTRANA NA PODRUČJU PARKA PRIRODE "STARA PLANINA"	409
Vladimir Marković, David Petković, Jelena Đekić, Biserka Mitrović, Petar Mitković	

MALE HIDROELEKTRANE I ZAŠTITA ŽIVOTNE SREDINE – STUDIJA SLUČAJA OPŠTINE MALI ZVORNIK	417
Rajko Golić, Marko Joksimović	

MALE HIDROELEKTRANE NA TERITORIJI OPŠTINE BRUS – MOGUĆNOSTI I OGRANIČENJA	425
Uroš Milinčić, Nina B. Ćurčić, Nemanja Filipović, Vladan Grbović	

ISKUSTVA U IZRADI PROSTORNIH I URBANISTIČKIH PLANOVA

KOMPARATIVNA ANALIZA REŽIMA ZAŠTITE I PRAVILA UREĐENJA I GRAĐENJA U PROSTORNIM PLANOVIMA PODRUČJA POSEBNE NAMENE	435
Danijela Srnić, Nebojša Stefanović, Nataša Danilović Hristić	

KOMPARATIVNA ANALIZA REŽIMA ZAŠTITE I PRAVILA UREĐENJA I GRAĐENJA U PROSTORNIM PLANOVIMA PODRUČJA POSEBNE NAMENE

Danijela Srnić¹, Nebojša Stefanović², Nataša Danilović Hristić³

Apstrakt: *Tematika izrade prostornih planova područja posebne namene postaje naročito akutuelna u našoj praksi planiranja s kraja XX i početkom XXI veka. Njihova izrada definisna je Zakonom o planiranju i izgradnji, a bliže određena kroz Pravilnik o sadržini, načinu i postupku izrade dokumenata prostornog i urbanističkog planiranja iz 2015. godine, pri čemu se prostorni plan područja posebne namene donosi za područja koja zahtevaju poseban režim organizacije, uređenja, korišćenja i zaštite prostora, projekte od značaja za Republiku Srbiju, ili za područja određena drugim prostornim planovima. Navedenim pravilnikom detaljno je opisan sadržaj prostornih planova područja posebne namene i procedura stručne kontrole, javnog uvida i donošenja, pri čemu njihov suštinski deo čine režimi zaštite i pravila uređenja i građenja. Režimi zaštite regulisani su zakonima (u zavisnosti od tipa posebne namene), pa se najčešće mogu izdvojiti trostepeni režimi (kakve srećemo kod akumulacija i zaštićenih područja) i dvostepeni režimi zaštite (zastupljeni kod infrastrukturnih koridora). U ovom radu dat je kratak pregled i komparativna analiza režima zaštite i pravila uređenja i građenja u nekoliko prostornih planova područja posebne namene, različitih preovlađujućih namena (zaštićena područja, akumulacije i saobraćajni infrastrukturni koridori), sa posebnim osvrtom na korelaciju režima zaštite definisanih zakonskom regulativom i onih definisanih planskim dokumentima, kao i na propisana pravila uređenja i građenja u obuhvatu režima zaštite.*

Ključne reči: *prostorni plan, posebna namena, režim, zaštita, pravila.*

COMPARATIVE ANALYSIS OF THE PROTECTION REGIMES AND RULES FOR THE ARRANGEMENT OF SPACE AND CONSTRUCTION RULES IN SPATIAL PLANS FOR SPECIAL PURPOSE AREAS

Abstract: *The theme of development of spatial plans for special purpose areas have become current in our planning practice at the end of XX and the beginning of XXI century. Their production is defined by the Planning and Construction Act, and more closely defined by*

1 Institut za arhitekturu i urbanizam Srbije, 11000 Beograd Bulevar kralja Aleksandra 73/II, danijela.srnica@gmail.com

2 Institut za arhitekturu i urbanizam Srbije, 11000 Beograd Bulevar kralja Aleksandra 73/II, nebojsa@iaus.ac.rs

3 Institut za arhitekturu i urbanizam Srbije, 11000 Beograd Bulevar kralja Aleksandra 73/II, natasadh@iaus.ac.rs

the Rulebook of the content, method and procedure for drafting spatial and urban planning documents from 2015, where it is said that spatial plan for special purpose area is adopted for areas requiring a special regime of organization, use and protection of space, projects of importance for the Republic of Serbia, or for areas determined by other spatial plans. The aforementioned Rulebook has detailed description of content of spatial plans for special purpose areas and procedures of expert control, public participation and adoption, where the essential parts of it are protection regimes and rules of arrangement of space and construction rules. The regimes of protection are regulated by laws (depending of the type of special purpose), so that three-step regimes (as we encounter in water accumulations and protected areas) and two-step protection regimes (represented by infrastructure corridors) are usually distinguished. In this paper, it is given a brief overview and comparative analysis of the protection regime and the rules of arrangement and construction in several spatial plans for special purpose areas, for various prevailing purposes (protected areas, accumulations and traffic infrastructure corridors), with particular reference to the correlation of the protection regimes defined by the legislation and those defined in the planning documents, as well as on the prescribed rules of arrangement of space and construction rules in the scope of the protection regime.

Key words: spatial plan, special purpose, regime, protection, rules.

UVOD

Prostorni planovi područja posebne namene egzistiraju kao sastavni deo sistema prostornog planiranja u Republici Srbiji, počev od kraja 80-ih godina XX veka, odnosno obaveza njihove izrade prvi put je definisana donošenjem Zakona o planiranju i uređenju prostora i Prostornom planu SR Srbije iz 1989. godine. U decenijama koje su usledile, uprkos čestim izmenama zakona, njihova uloga u prostorno-planskom sistemu nije se gubila, razlikovao se njihov naziv, metodologija koja je primenjivana prilikom izrade, sadržina, nadležnost za donošenje i stručnu kontrolu. Njihov sadržaj detaljnije je određen odgovarajućim podzakonskim aktima - pravilnicima o izradi planske dokumentacije.

Prema važećem Zakonu o planiranju i izgradnji prostorni plan područja posebne namene donosi se za područja koja zahtevaju poseban režim organizacije, uređenja, korišćenja i zaštite prostora, projekte od značaja za Republiku Srbiju ili za područja određena Prostornim planom Republike Srbije, ili drugim prostornim planom, a naročito za: područje sa prirodnim, kulturno-istorijskim ili ambijentalnim vrednostima; područje sa mogućnošću eksploatacije mineralnih sirovina; područje sa mogućnošću korišćenja turističkih potencijala; područje sa mogućnošću korišćenja hidropotencijala; za realizaciju projekata za koje Vlada utvrdi da su projekti od značaja za Republiku Srbiju; za izgradnju objekata za koje građevinsku dozvolu izdaje ministarstvo nadležno za poslove građevinarstva ili nadležni organ autonomne pokrajine.

Pored Zakona o planiranju i izgradnji, Pravilnika, Zakona o prostornom planu Republike Srbije 2010-2020 godine, postoji i niz drugih, sektorskih, zakona koji uslovljavaju izradu prostornih planova područja posebne namene, kao i segmente koji se odnose na režime zaštite, a koji se razlikuju na osnovu karaktera preovlađujuće posebne namene, poput: Zakona o zaštiti prirode, Zakona o putevima, Zakona o vodama i dr.

Istraživanje za potrebe ovog rada koncipirano je na pregledu zakonske regulative u oblasti režima zaštite i pravila uređenja i građenja u prostornim planovima područja posebne namene i komparativnoj analizi njihovog inkorporiranja i implementacije u nekoliko prostornih planova područja posebne namene novije generacije, pripremljenih u Institutu za arhitekturu i urbanizam Srbije. Izabrani planovi čine tri najzastupljenije grupe prostornih planova posebne namene za zaštićena područja, saobraćajne infrastrukturne sisteme i područja vodoakumulacija.

ZAKONODAVNI OKVIR REŽIMA ZAŠTITE U PROSTORNIM PLANOVIMA PODRUČJA POSEBNE NAMENE U REPUBLICI SRBIJI

Režimi zaštite predstavljaju sastavni deo prostornih planova područja posebne namene, u segmentu upotrebe zemljišta, pravila uređenja i pravila građenja. Zakonski osnov režima zaštite dat je kroz sektorske zakone, a u zavisnosti od karaktera posebne namene.

Režimi zaštite za *prostorne planove područja posebne namene za zaštićena područja* definisani su Zakonom o zaštiti prirode. Ovaj Zakon koncept zaštite bazira na sledećim osnovnim elementima: zaštićena prirodna dobra; zaštićene divlje vrste i pokretna zaštićena prirodna dokumenta; zaštićeno područje; zaštićena zona; režim zaštite; i dr.

Zaštićena područja jesu područja koja imaju izraženu geološku, biološku, ekosistemsku i/ili predeonu raznovrsnost i zbog toga se aktom o zaštiti proglašavaju zaštićenim područjima od opšteg interesa. U zaštićena područja, spadaju: strogi rezervat prirode, specijalni rezervat prirode, nacionalni park, spomenik prirode, zaštićeno stanište, predeo izuzetnih odlika i park prirode.

Režim zaštite definisan je kao skup mera i uslova kojima se određuje način i stepen zaštite, korišćenja, uređenja i unapređenja zaštićenog prirodnog dobra. Pri čemu se koncept zaštite zaniva na trostepenom režimu zaštite: I, II i III stepena.

Režim zaštite I stepena (stroga zaštita) sprovodi se na zaštićenom području ili njegovom delu sa izvornim ili malo izmenjenim ekosistemima izuzetnog naučnog i praktičnog značaja, kojom se omogućavaju procesi prirodne sukcesije i očuvanje staništa i životnih zajednica u uslovima divljine. Njime se: zabranjuje korišćenje prirodnih resursa i izgradnja objekata; ograničavaju radovi i aktivnosti na naučna istraživanja i praćenje prirodnih procesa, kontrolisanu posetu u obrazovne, rekreativne i opštekulturne svrhe, kao i sprovođenje zaštitnih, sanacionih i drugih neophodnih mera u slučaju požara, elementarnih nepogoda i udesa, pojava biljnih i životinjskih bolesti i prenamnožavanja štetočina.

Režim zaštite II stepena (aktivna zaštita), sprovodi se na zaštićenom području ili njegovom delu sa delimično izmenjenim ekosistemima velikog naučnog i praktičnog značaja i posebno vrednim predelima i objektima geonasleđa. U njemu se mogu vršiti upravljačke intervencije u cilju restauracije, revitalizacije i ukupnog unapređenja zaštićenog područja, bez posledica po primarne vrednosti njihovih prirodnih staništa, populacija, ekosistema, obeležja predela i objekata geonasleđa, obavljati tradicionalne delatnosti i ograničeno koristiti prirodni resursi na održiv i strogo kontrolisan način.

Režim zaštite III stepena (proaktivna zaštita) sprovodi se na zaštićenom području ili njegovom delu sa delimično izmenjenim i/ili izmenjenim ekosistemima, predelima i objektima geonasleđa od naučnog i praktičnog značaja. U III stepenu zaštite mogu se vršiti upravljačke intervencije u cilju restauracije, revitalizacije i ukupnog unapređenja zaštićenog područja, razvoj sela i unapređenje seoskih domaćinstava, uređenje objekata kulturno-istorijskog nasleđa i tradicionalnog graditeljstva, očuvanje tradicionalnih delatnosti lokalnog stanovništva, selektivno i ograničeno korišćenje prirodnih resursa i prostora uz potrebnu infrastrukturnu i drugu izgradnju. Režim zaštite III stepena: zabranjuje izgradnju rafinerija nafte i objekata hemijske industrije, metalurških i termoenergetskih objekata, skladišta nafte, naftnih derivata i prirodnog gasa, unošenje invazivnih alohtonih vrsta i obrazovanje deponija; ograničava izgradnju drugih industrijskih i energetskih objekata, asfaltnih baza, objekata turističkog smeštaja i javnih skijališta, infrastrukturnih objekata, skladišta industrijske robe i građevinskog materijala, vikendica, eksploataciju i primarnu preradu mineralnih sirovina, obrazovanje objekata za upravljanje otpadom, izgradnju naselja i širenje njihovih građevinskih područja, lov i ribolov, formiranje šumskih i poljoprivrednih monokultura, primenu hemijskih sredstava i druge radove i aktivnosti koji mogu imati značajan nepovoljan uticaj na prirodne i druge vrednosti zaštićenog područja.

Komparativna analiza režima zaštite i pravila uređenja i građenja u prostornim planovima područja posebne namene

Izrada prostornih planova područja posebne namenene saobraćajnih infrastrukturnih koridora regulisana je najvećim delom Zakonom o putevima. Ovaj Zakon propisuje dvostepni režim zaštite koji podrazumeva postojanje zaštitnog pojasa i pojasa kontrolisane izgradnje.

Zaštitni pojas puta je kontinualna površina merena od granice putnog zemljišta na spoljnu stranu čija je širina propisana u zavisnosti od kategorije puta, a za autoputeve van naselja ona iznosi 40 m. Ovim Zakonom je data sloboda da širina zaštitnog pojasa bude i veća ukoliko je planskim dokumentom predviđena izgradnja funkcionalnih sadržaja puta i pratećih sadržaja puta za potrebe korisnika. Takođe predviđeno je da širina putnog pojasa u naselju bude ista kao i van naselja, sa mogućnošću drugačijeg određivanja planskim dokumentom. U zaštitnom pojasu pored javnog puta van naselja, zabranjena je izgradnja građevinskih ili drugih objekata, kao i građenje i postavljanje postrojenja, uređaja i instalacija, osim izgradnje saobraćajnih površina pratećih, funkcionalnih, sadržaja javnog puta, kao i postrojenja, uređaja i instalacija koji služe potrebama javnog puta i saobraćaja na javnom putu. Postavljanje linijskih infrastrukturnih objekata (železnička infrastruktura, elektroenergetski vod, naftovod, gasovod i dr.) u zaštitnom pojasu je moguća samo ukoliko su za to prethodno prikupljeni uslovi u skladu sa Zakonom o putevima.

Pojas kontrolisane izgradnje je kontinualna površina merena od granice zaštitnog pojasa na spoljnu stranu čija je širina ista kao širina zaštitnog pojasa na kojoj se ograničava vrsta i obim izgradnje objekata i koja služi za zaštitu javnog puta i saobraćaja na njemu. Pojas kontrolisane izgradnje, mereno od granica zaštitnog pojasa javnog puta, van naselja, za autoputeve, ima minimalnu širinu od 40 m. Izgradnja objekata u pojasu kontrolisane izgradnje dozvoljena je kroz planska dokumenat koja obuhvataju taj pojas.

Režimi zaštite vodoakumulacija definisani su podzakonskim aktom Zakona o vodama, odnosno *Pravilnikom o načinu određivanja i održavanja zona sanitarne zaštite izvorišta vodosnabdevanja* iz 2008. godine.

Ovim pravilnikom zona sanitarne zaštite izvorišta definisana je kao prostor oko vodozahvatnog objekta, na kom se prati izgradnja i delatnost izgrađenih objekata i vršenje drugih aktivnosti, koje mogu da izazovu promenu prirodnog sastava vode unošenjem patogenih mikroorganizama i/ili promenu fizičkih i hemijskih svojstava vodnog tela. U cilju zaštite, određene su tri zone sanitarne zaštite: zona neposredne sanitarne zaštite (zona I); uža zona sanitarne zaštite (zona II) i šira zona sanitarne zaštite (zona III).

Zona I akumulacije površinske vode obuhvata jezero iz koga se zahvata voda za javno vodosnabdevanje, uključujući vrh pregradnog objekta i priobalno područje akumulacije čija širina iznosi 10 m u horizontalnoj projekciji od nivoa vode pri najvišem nivou vode u jezeru. Ova zona obuhvata i nadzemnu pritoku duž celog toka i područje sa obe strane pritoke čija širina iznosi najmanje 10 m u horizontalnoj projekciji mereno od nivoa vode pri vodostaju pritoke koji se javlja jednom u 10 godina. U zoni I ne mogu se graditi ili upotrebljavati objekti i postrojenja, koristiti zemljište ili vršiti druge delatnosti, ako to ugrožava zdravstvenu ispravnost vode na izvorištu, i to: izgradnja ili upotreba objekata i postrojenja, korišćenje zemljišta ili vršenje delatnosti koja nije u funkciji vodosnabdevanja; postavljanje uređaja, skladištenje opreme koji nisu u funkciji vodosnabdevanja; kretanje vozila koja su u funkciji vodosnabdevanja van za to pripremljenih saobraćajnica, prilaz vozilima na motorni pogon koja nisu u funkciji vodosnabdevanja, korišćenje plovila na motorni pogon, održavanje sportova na vodi i kupanje ljudi i životinja; napajanje stoke; uzgajanje ribe u komercijalne svrhe.

Zona II akumulacije površinske vode obuhvata područje oko jezera čija širina iznosi 500 m mereno u horizontalnoj projekciji od spoljne granice zone I. U ovoj zoni ne mogu se graditi ili upotrebljavati objekti i postrojenja, koristiti zemljište ili vršiti druge delatnosti, ako to ugrožava zdravstvenu ispravnost vode na izvorištu, i to: izgradnja ili upotreba objekata i postrojenja, korišćenje zemljišta ili vršenje delatnosti koja nije u funkciji vodosnabdevanja; stambena izgradnja; upotreba hemijskog đubriva, tečnog i čvrstog stajnjaka; upotreba

pesticida, herbicida i insekticida; uzgajanje, kretanje i ispaša stoke; izgradnja i korišćenje sportskih objekata; izgradnja i korišćenje ugostiteljskih i drugih objekata za smeštaj gostiju; produbljivanje korita i vađenje šljunka i peska; formiranje novih grobalja i proširenje kapaciteta postojećih.

Zona III akumulacije površinske vode obuhvata područje izvan granice zone II do granice koja zaokružuje površinu sliva. U zoni III ne mogu se graditi ili upotrebljavati objekti i postrojenja, koristiti zemljište ili vršiti druge delatnosti, ako to ugrožava zdravstvenu ispravnost vode na izvoru, i to: trajno podzemno i nadzemno skladištenje, proizvodnja, prevoz i manipulisanje opasnim materijama i materijama koje se ne smeju direktno ili indirektno unositi u vode; komercijalno skladištenje nafte i naftnih derivata; ispuštanje otpadne vode i vode koja je služila za rashlađivanje industrijskih postrojenja; izgradnja saobraćajnica bez kanala za odvod atmosferskih voda; eksploatacija nafte, gasa, radioaktivnih materija, uglja i mineralnih sirovina; nekontrolisano deponovanje komunalnog otpada, havarisanih vozila, starih guma i drugih materija i materijala iz kojih se mogu osloboditi zagađujuće materije ispiranjem ili curenjem; nekontrolisano krčenje šuma; izgradnja i korišćenje vazdušne luke; površinski i podpovršinski radovi, miniranje tla, prodor u sloj koji zastire podzemnu vodu i odstranjivanje sloja koji zastire vodonosni sloj, osim ako ti radovi nisu u funkciji vodosnabdevanja; održavanje auto i moto trka.

KOMPARATIVNA ANALIZA REŽIMA ZAŠTITE U PROSTORNIM PLANOVIMA PODRUČJA POSEBNE NAMENE - STUDIJA SLUČAJA PROSTORNIH PLANOVA PODRUČJA POSEBNE NAMENE NOVIJE GENERACIJA

Režimi zaštite ustanovljeni zakonskim okvirima implementirani su u prostorne planove područja posebne namene na različite načine, od onih koji su imali direktnu implementaciju, do onih koje je bilo neophodno prilagoditi i preciznije razraditi u cilju sagledavanja šireg koncepta razvoja i specifičnosti područja posebne namene.

Prostorni planovi područja posebne namene za zaštićena prirodna dobra predstavljaju osnovni instrument zaštite i razvoja takvih područja. U prostornim planovima područja posebne namene za zaštićena područja režimi zaštite propisani su Aktom o proglašenju zaštićenog prirodnog dobra/područja, a na osnovu Studije zaštite. Sagledavajući prostorne planove područja posebne namene za parkove prirode Radan i Stara planina, nacionalne parkove Kopaonik i Đerdap, površine koje se nalaze pod zaštitom variraju, pa tako zauzimaju od 37% do 74% ukupne površine plana, od čega je u prvoj zoni zaštite od 2,7% do 4,53% površine, odnosno od 8,7% do 15,12% pod drugim stepenom zaštite i od 21,56% do 58,68% pod trećim stepenom zaštite od ukupne površine planskog područja (Stefanović et al, 2017).

Imajući u vidu da zakonska regulativa prilikom propisivanja režima zaštite ne uzima u obzir nijedan segment razvoja područja i njegovog šireg orkuženja, prilikom izrade navedenih prostornih planova režimi zaštite sagledani su u širem kontekstu područja koje je predmet izrade prostornog plana, a na kome je sem preovlađujuće posebne namene zaštite moguće identifikovati i druge posebne namene, koje mogu stvoriti konflikte u širem prostoru (turizam, akumulacija i izvorišta voda i dr.), a tome u prilog ide i činjenica da je turizam najčešće planiran kao komplementarna aktivnost (Dabić, 2002; Milijić, 2015). Upravo iz tog razloga su u spomenutim prostornim planovima pravila uređenja i građenja znatno detaljnije definisana, u odnosu na zakonsku regulativu, a naročito za režim sa III stepenom zaštite, u kome se planira izgradnja pojedinih objekata u funkciji turizma, te se za potrebe takve izgradnje definišu detaljna pravila uređenja i građenja. Ovaj režim podrazumeva režim sa selektivnim i kontrolisanim gazdovanjem prirodnim resursima, izgradnjom i korišćenjem prostora i aktivnostima u prostoru, uz uslov održanja visokog kvaliteta životne sredine,

Komparativna analiza režima zaštite i pravila uređenja i građenja u prostornim planovima područja posebne namene

biološke i predeone raznovrsnosti. To je poljoprivredno-šumska i naseobinska zona, koja, osim planskog uređenja i komunalnog opremanja postojećih naselja, podrazumeva: plansku izgradnju turističkih centara i naselja i turističko-rekreativne infrastrukture i druge tehničke infrastrukture, ograničeno korišćenje mineralnih sirovina, razvoj šumarstva, stočarstva i drugih grana poljoprivrede, lov i sportski ribolov i druge vidove održivog razvoja. U funkciji prirodnog dobra predviđa se: očuvanje i unapređenje staništa posebno značajnih divljih vrsta i njihovih zajednica, optimalno upravljanje populacijama tih vrsta, očuvanje i prezentacija reprezenata geonasleđa, očuvanje i skladno uređenje celina ambijentalnih vrednosti, uključujući takođe stara seoska naselja, objekte i oblike tradicionalnog graditeljstva, kao i kulturno-istorijske vrednosti.

U prostornim planovima područja posebne namene za saobraćajne infrastrukturne koridore režimi zaštite propisani su Zakonom o putevima, sa ostavljenom mogućnošću preciznijeg definisanja u planskom dokumentu, posebno kada je u pitanju širina zaštitnih zona. Analizirajući prostorne planove područja posebne namene: infrastrukturnog koridora Niš-Republika Makedonija, infrastrukturnog koridora auto-puta E-80, deonica Niš-Merdare, infrastrukturnog koridora auto-puta E-75, deonica Beograd-Niš, uočeno je da je kroz izradu ovih planova postojala praksa utvrđivanja koridora auto-puta širine 700 m u kojoj se nalaze: pojas autoputa (autoputno zemljište, eksploatacioni pojas), zaštitni pojas (poglas neposredne zaštite, užii pojas zaštite) i pojas kontrolisane izgradnje (širi pojas zaštite), kako je i predviđeno Zakonom o putevima.

Poglas autoputa (autoputno zemljište, eksploatacioni pojas) predstavlja zemljište potrebno za izgradnju autoputa, petlji, denivelisanih ukrštanja i svih ostalih pratećih sadržaja. Njegova širina u planskim dokumentima se kretala u opsegu od 70 do 150 m, zavisno od konfiguracije terena i uslova za izgradnju objekata auto-puta. U poglasi autoputa se uspostavlja režim zabrane izgradnje objekata koji nisu u funkciji izgradnje trase i objekata autoputa, petlji, denivelisanih ukrštanja i ostalih sadržaja autoputa.

Zaštitni pojas čini zemljište za koje se određuje strogo kontrolisani režim korišćenja u cilju zaštite funkcije autoputa. On se utvrđuje kao zemljište ostale namene, a njegova širina u planskom dokumentu veća je od minimalnog normativa propisanog zakonom (40 m) i iznosi 75 m od granice poglasi auto-puta, jedino u zonama petlji i pojedinih objekata autoputa ovaj pojas se sužava i ima širinu propisanu minimalnim normativom Zakona o putevima, tj. širine je 40 m. U zaštitnom poglasi se uspostavlja režim kontrolisanog korišćenja prostora, pri čemu se zabranjuje otvaranje rudnika, kamenoloma, deponija; dozvoljeno je jedino postavljanje tehničkih instalacija (vodovod, kanalizacija i dr.); nije dozvoljena izgradnja novih objekata ukoliko oni nisu u funkciji auto-puta, a prostor se može koristiti kao šumsko i poljoprivredno zemljište; dozvoljena je rekonstrukcija i restauracija postojećih objekata, bez promene njihovog gabrita i volumena, i to ukoliko se tehničkim rešenjima može obezbediti adekvatna zaštita od negativnog uticaja autoputa (buka, vibracije, prašina i dr.) i za sve postojeće stambene objekte se propisuje obavezna zaštita od buke.

Poglas kontrolisane izgradnje čini zemljište u režimu kontrolisane izgradnje i zaštite životne sredine (obostrano). On se utvrđuje kao zemljište ostale namene i širine je od 200 do 240 m od granice zaštitnog poglasi, što je veće od minimalnog normativa ustanovljenog Zakonom o putevima (40 m). U poglasi kontrolisane izgradnje planskim dokumentom je zabranjena izgradnja deponija komunalnog i drugog otpada, rudnika, kamenoloma, ciglana, krečana, stočnih i kvantaških pijaca i drugih objekata za koja se utvrde ograničenja u skladu sa posebnim propisima; dozvoljava se razvoj postojećih i novih aktivnosti koje nisu u koliziji sa funkcionalnim i tehničkim zahtevima postojećih i planiranih magistralnih infrastrukturnih sistema; za proširenje i rekonstrukciju postojećih i izgradnju planiranih proizvodnih, skladišnih i distributivnih, uslužno-trgovinskih i dr. kapaciteta utvrđuje se obaveza izrade procene uticaja na životnu sredinu, kojom se obuhvataju i uticaji tih objekata na i od autoputa; prioritet u korišćenju prostora obuhvaćenih delova postojećih i planiranih industrijskih zona imaju skladišni kapaciteti, logistički centri, komercijalno-prometne i saobraćajne usluge, regionalni trgovinski centri i slični sadržaji.

Ovako definisani režimi zaštite omogućavaju da se pored osnovnog cilja prostornog plana, a koji se odnosi definisanje planskog osnova i obezbeđenje prostornih uslova za izgradnju, opremanje i funkcionisanje autoputa, detaljnije reguliše obavljanje aktivnosti, rekonstrukcija i gradnja u blizini autoputa i njegovom širem okruženju, čime se prihvata zatečeno stanje i omogućava održivo korišćenje prostora od strane korisnika.

U prostornim planovima područja posebne namene za vodoakumulacije, u skladu sa Pravilnikom propisane su tri zone zaštite izvorišta. Izradi Prostornog plana prethodila je izrada elaborata o zonama sanitarne zaštite, a na osnovu njega nadležni organ donosi rešenje o zonama sanitarne zaštite izvorišta sa analitički definisanim granicama.

U prostornim planovima područja posebne namene za vodoakumulacije Jelašnica, Vrutci i Prvonek implementirani su režimi zaštite definisani Pravilnikom o načinu određivanja i održavanja zona sanitarne zaštite izvorišta vodosnabdevanja, tako da se ukupno u zonama zaštite našlo od 67,4 km² do 129,02 km², od čega od 0,18 km² do 2,71 km² u I zoni zaštite, odnosno od 1,82 km² do 8,48 km² u II zoni zaštite i od 65,4 km² do 117,84 km² u III zoni zaštite. Izradi prostornog plana prethodila je izrada elaborata na osnovu koga je i donesen akt o zonama sanitarne zaštite. U navedenim prostornim planovima detaljnije su razrađeni propisani režimi korišćenja prostora i održavanje zona sanitarne zaštite, sa posebnim akcentom na očuvanje sliva vodoakumulacije.

U zoni I (zona neposredne sanitarne zaštite) se uspostavlja režim strogog sanitarnog nadzora i zabranjuje se izgradnja objekata koji nemaju vodoprivrednu funkciju, funkciju čuvanja i održavanja brane i akumulacije. Zabranjeno je odlaganje svih vrsta otpada, kavezni uzgoj ribe, prilaz motornim vozilima, napajanje stoke i korišćenje stajskih i mineralnih đubriva i hemijskih sredstava za zaštitu bilja. Planira se uklanjanje svih vrsta objekata koji nisu u funkciji vodonabdevanja; dozvoljeno je uređenje priobalja za planirane pešačke, ribolovne i biciklističke staze, odmorišta, vidikovce za potrebu turističko-rekreativnog korišćenja akumulacija, uz prethodno pribavljanje dozvole nadležnih ministarstava. Na akumulaciji su mogući sportovi na vodi (kod nekih akumulacija svuda, kod nekih u određenom delu), korišćenje plovila na električni pogon i vesla kao i odvijanje rekreativnog ribolova. Zabranjen je kavezni uzgoj ribe i ribolov mrežama, a poribljavanje akumulacije se može obavljati isključivo na osnovu ihtioloških studija i projekata urađenih od strane za to licencirane institucije. Nije dozvoljen prilaz motornim vozilima.

Na prostoru zone II akumulacije uspostavlja se režim kontrolisanog korišćenja prostora i stalnog sanitarnog nadzora sa zabranom izgradnje objekata koji ugrožavaju zdravstvenu ispravnost vode na izvorištu. U ovoj zoni se zadržavaju svi postojeći stambeni i ekonomski objekti koji su postojali pre izgradnje akumulacije uz obavezu da se u roku od 12 meseci od donošenja Prostornog plana obezbedi sanitarno bezbedno prikupljanje i prečišćavanje otpadnih voda. Dozvoljena je rekonstrukcija, sanacija i adaptacija postojećih objekata. Izgradnja distributivne elektroenergetske, elektronske komunikacione mreže, lokalne vodovodne i kanalizacione infrastrukture, usklađuje se sa režimom zaštite akumulacije. U slučaju da kroz zonu prolaze državni putevi I i II reda, zadržavaju se u funkciji do realizacije planiranih obilaznica. Dozvoljava se uređenje pešačko-izletničkih, biciklističkih i ribolovnih staza, kao i planirano uređenje priobalja akumulacije. Zabranjena je eksploatacija kamena, šljunka, peska i svi drugi rudarski radovi. Zabranjeno je formiranje deponija komunalnog otpada, proširenje i formiranje novih grobalja. Zabranjena je upotreba pesticida, herbicida i insekticida, upotreba hemijskog đubriva i tečnog i čvrstog stajnjaka. Korišćenje šuma je u funkciji antierozivne zaštite, te je dozvoljena samo selektivna seča, uz očuvanje osnovne strukture šumske mase kao zaštitnog elementa terena.

U zoni III akumulacije uspostavlja se režim kontrolisane izgradnje i korišćenja prostora, koji obezbeđuje zaštitu kvaliteta voda i zdravstvenu ispravnost vode izvorišta. Dozvoljena je izgradnja stambenih, ekonomskih, ugostiteljskih, komercijalnih i turističkih objekata. U ovoj zoni nije dozvoljeno nekontrolisano deponovanje komunalnog i drugog otpada, deponovanje,

skladištenje i transport opasnih materija i materija koje se ne smeju direktno ili indirektno unositi u vode. Nije dozvoljeno građenje proizvodnih pogona, termoenergetskih i drugih objekata, kao ni obavljanje radova, čije otpadne vode sadrže zagađujuće materije ili na bilo koji način ugrožavaju kvalitet i režim voda. Dozvoljena je realizacija objekata sa „čistim“ tehnologijama koje nemaju čvrste ili tečne otpadne i opasne materije. Za naselja, u kojima zbog konfiguracije terena i razuđenosti, realizacija kanalizacionog sistema nije racionalna – primenjuje se sanitacija na nivou domaćinstava ili grupe kuća. Sprovede se sanitarno uređenje naselja uz zabranu deponovanja komunalnog i drugog otpada, te materija koje se ne smeju direktno ili indirektno unositi u vode. Zabranjeno je obavljanje rudarskih radova, prodor u sloj koji zastire podzemnu vodu i odstranjivanje sloja koji zastire vodonosni sloj, i drugih radova čije otpadne vode sadrže zagađujuće materije ili na bilo koji način ugrožavaju kvalitet i režim voda. Za potrebe turističko-rekreativnog korišćenja sliva akumulacije, dozvoljava se realizacija izletničkih, ribolovnih, pešačkih, biciklističkih staza i druge prateće infrastrukture i sanitarno obezbeđenih manjih objekata za potrebe informisanja i predaha turista (odmorišta, vidikovci, restorani, zakloni za sklanjanje od nevremena i sl).

ZAKLJUČAK

Analizom režima zaštite prostornih planova područja posebne namene za zaštićena područja, saobraćajne infrastrukturne koridore i područja vodoakumulacija uočeno je da navedeni planovi daju okvir za implementaciju normativa koji su propisani Zakonom. Njihova detaljnija razrada, kada su u pitanju prostorni planovi područja posebne namene za zaštićena područja, propisivanjem detaljnijih pravila uređenja i građenja turističkih sadržaja i prateće infrastrukture, obezbeđuje rešavanje konflikata koji mogu nastati u prostoru kao posledica egzistiranja i drugih namena pored one preovlađujuće koja se odnosi na zaštitu. Prilikom definisanja režima zaštite prostornih planova za područja infrastrukturnih koridora, važno je istaći, da je zakonska regulativa ostavila veću slobodu za definisanje obuhvata režima kroz plansku dokumentaciju, pa tako zaštitni pojas i pojas kontrolisane gradnje imaju znatno veću propisanu širinu, od minimalnog normativa propisanog zakonom. Istovremeno je praksa izrade planova omogućila znatno strožiju kontrolu aktivnosti koje se odvijaju u širem području autoputa, koja se pre svega odnosi na zabranu izgradnje u zaštitnom pojasu, ali uz istovremeno ublažavanje režima kroz zadržavanje svih postojećih objekata uz mogućnost njihove rekonstrukcije i dozvolu korišćenja poljoprivrednog i šumskog zemljišta. Princip trostepenih režima zaštite uslovio je definisanje planskih rešenja i u planovima za zaštitu područja izvorišta (radovi na sanitaciji terena, pošumljavanje, uređenje bujičnih vodotoka, izgradnja sistema za prikupljanje i obradu otpadnih voda i dr.): Sve ovo upućuje na zaključak da je kroz režime zaštite u prostornim planovima područja posebne namene, sagledan uticaj preovlađujuće posebne namene na ostale namene prostora i propisanim pravilima uređenja dodatno smanjenja mogućnost razvoja konflikata, uz omogućavanje održivog korišćenja postora od strane njegovih korninika.

LITERATURA

Dabić, D. (2002). Prostorno planiranje održivog razvoja turističkih područja – teorijsko-metodološki okviri i specifičnosti, Prilog unapređenju teorije i prakse planiranja i implementacije, IAUS, Beograd, str. 73–84.

Milijić, S. (2015). Održivi razvoj planinskih područja Srbije, IAUS, Posebna izdanja 77, Beograd.

Pravilnik o načinu određivanja i održavanja zona sanitarne zaštite izvorišta vodosnabdevanja („Sl. glasnik RS”, br. 92/08).

Pravilnik o sadržini, načinu i postupku izrade dokumenata prostornog i urbanističkog planiranja (Sl. glasnik RS, 64/15).

Стефановић, Н., Крунић, Н., Ненковић-Ризнић, М. & Даниловић Христић, Н. (2017). Новији аспекти планирања подручја посебне намене у Србији – искуства и препоруке, Институт за архитектуру и урбанизам Србије, Посебна издања бр. 82.

Zakon o planiranju i izgradnji („Sl. glasnik RS”, br. 72/09, 81/09 - ispr., 64/10 - odluka US, 24/11, 121/12, 42/13 - odluka US, 50/13 - odluka US, 98/13 - odluka US, 132/14, 145/14 i 83/18).

Zakon o planiranju i uređenju prostora i Prostornom planu SR Srbije („Sl. glasnik SR Srbije”, br. 44/89).

Zakon o putevima („Sl. glasnik RS”, br. 41/18 i 95/18 - dr. zakon).

Zakon o vodama („Sl. glasnik RS”, br. 30/10, 93/12, 101/16, 95/18 i 95/2018 - dr. zakon).

Zakon o zaštiti prirode („Sl. glasnik RS”, br. 36/09, 88/10, 91/10 - ispr., 14/16 i 95/18 - dr. zakon).

Zakon o Prostornom planu Republike Srbije („Sl. glasnik RS”, br. 88/10).

Уредба о утврђивању ППППН слива акумулације Првонек („Сл. гласник РС”, бр. 89/18).

Уредба о утврђивању ППППН слива акумулације Врутци („Сл. гласник РС”, бр. 91/18).

Уредба о утврђивању ППППН слива акумулације Јелашница („Сл. гласник РС”, бр. 39/17).

Уредба о утврђивању ППППН Националног парка Копаник („Сл. гласник РС”, бр. 95/09).

Уредба о утврђивању ППППН Националног парка Ђердап („Сл. гласник РС”, бр. 43/13).

Уредба о утврђивању ППППН Парка природе и туристичке регије Стара планина („Сл. гласник РС”, бр. 115/08).

Уредба о утврђивању ППППН Радан планине („Сл. гласник РС”, бр.110/14).

Уредба о утврђивању ППППН ИК Ниш–Република Македонија, („Сл. гласник РС”, бр. 77/02 и 128/14).

Уредба о утврђивању ППППН ИК аутопута Е–75, деоница Београд–Ниш („Сл. гласник РС”, бр 69/03 и 102/10).

Уредба о утврђивању ППППН ИК ауто-пута Е-80, деоница Ниш–Мердаре („Сл. гласник РС”, бр.102/17).

CIP- Каталогизација у публикацији
Народна библиотека Србије

502.1:711(082)

НАУЧНО-стручни скуп са међународним учешћем Планска и
нормативна заштита простора и животне средине (10 ; 2019 ;
Београд)

Zbornik radova / Deseti naučno-stručni skup sa međunarodnim
učешћem Planska i normativna zaštita prostora i životne sredine,
Beograd, maj 2019. ; organizuju Asocijacija prostornih planera Srbije [i]
Univerzitet u Beogradu, Geografski fakultet ; urednici Dejan Filipović ...
[et al.]. - Beograd :

Asocijacija prostornih planera Srbije : Univerzitet, Geografski fakultet,
2019 (Niš : Grafika Galeb). - 535 str. : ilustr. ; 24 cm

Tiraž 300. - Napomene i bibliografske reference uz radove. -
Bibliografija uz svaki rad. - Abstracts.

ISBN 978-86-6283-074-6 (APPS)

а) Просторно планирање -- Животна средина -- Зборници
COBISS.SR-ID 276144908